

Jezelf zijn.

Een speurtocht naar persoonlijke identiteit.

Erasmus Universiteit Rotterdam

BA: Wijsbegeerte van een Wetenschapsgebied

Begeleider: dhr. dr. P.J.J. Delaere

Adviseur: dhr. dr. A.W. Prins

Student: dhr. M.S.H. Steegmans

Studentnummer: 311064

Aantal woorden: 7874

Voorwoord

In juni 2012 ben ik begonnen met het schrijven van deze scriptie. Nu, bijna zes jaar later, is zij voltooid. Gedurende deze periode heb ik veel nagedacht over het concept van het zelf en persoonlijke identiteit, mede omdat ik zelf niet altijd goed in mijn vel zat. Dit had onder meer te maken met het feit dat ik twijfelde aan mijzelf, wie ik was en wat ik wilde. Wellicht dat ik daardoor deze scriptie telkens uitstelde.

In mijn jaren als docent op een middelbare school heb ik echter geleerd dat de persoonlijke identiteit van een mens samenvalt met zijn keuzes. Nu ik ervoor heb gekozen deze scriptie af te maken ben ik een filosoof, in plaats van iemand die dingen niet afmaakt. Hopelijk zal ik in de toekomst verder gaan met het vormen van mijzelf tot de mens die ik beoog te zijn. Uiteraard hoop ik dat deze scriptie wellicht anderen de ogen zal openen en ook zij verantwoordelijkheid zullen nemen voor zichzelf en hun persoonlijke identiteit.

Dit betekent echter niet dat ik dit allemaal in mijn eentje had gekund. Allereerst wil ik dhr. dr. P.J.J. Delaere bedanken die de afgelopen jaren zoveel geduld heeft gehad bij de begeleiding van mijn bachelor scriptie. Dankzij zijn begeleiding en bevlogenheid heb ik deze scriptie uiteindelijk kunnen voltooien. Hiernaast wil ik ook dhr. dr. A.W. Prins bedanken voor zijn begeleiding en uiteindelijke beoordeling.

Mijn (schoon)zussen Gerda, Annemarie en Sandra wil ik ook graag bedanken voor de steun evenals mijn vrienden Maurits, Sebastiaan en Sander die bereid waren tot filosofische discussies. Ten slotte wil ik mijn vader Erik en moeder Els bedanken voor de fijne jeugd die ik dankzij hen heb gehad en voor hun eeuwige steun en geloof in mij. Hierbij wil ik mijn moeder extra bedanken omdat zij bereid was tot taalkundig schaaftwerk en allerlei discussies (over filosofie).

Uiteindelijk ben ik zeer tevreden met mijn gekozen onderwerp waardoor deze thesis mij als persoon vooruit heeft geholpen. Hopelijk zal het leesplezier bieden aan eenieder die geïnteresseerd is in het onderwerp.

Voor mijn neefje Jop.

Heerlen, 31 maart 2018

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Hoofdstuk 1: Sartre's existentialisme	5
Hoofdstuk 2: De sterk evaluerende Taylor	10
Hoofdstuk 3: Bransen over authenticiteit	16
Hoofdstuk 4: Evaluerend	20
Conclusie	23
Bronnenlijst	25

Inleiding

‘Jezelf zijn.’ Wat houdt dat in? Je komt het overal tegen: in de media, in gesprekken en in wetenschappelijke literatuur. Bekende Nederlanders worden erom geroemd en de jeugd pronkt met zichzelf op social media.

Allerlei wetenschappers/denkers hebben zich bezig gehouden met de discussie omtrent persoonlijke identiteit. Denk hierbij aan Descartes, Kant en Frankfurt. Maar belangrijker voor deze thesis zijn de filosofen Sartre, Taylor en Bransen. Er mag dan veel worden gepraat en geschreven over het zelf en persoonlijke identiteit, maar bestaat zoiets wel?¹ En mocht er een ‘zelf’ bestaan, wat houdt dat dan in? In deze thesis wil ik me daarom richten op de volgende probleemstelling:

Wat is persoonlijke identiteit?

Mijns inziens bestaat persoonlijke identiteit, maar dat is wellicht meer een wens dan iets wat ik weet. Wat ik wel zeker weet is dat ik gefascineerd ben door het onderwerp van identiteit en de authenticiteit daarvan. Daarom kies ik ervoor om dit vraagstuk met deze scriptie voor mezelf te verhelderen.

Helaas zal ik mijzelf moeten beteugelen in mijn enthousiasme en enorme interesse in het onderwerp. Daarom beperk ik mij in deze scriptie tot het onderzoeken van een drietal filosofen die het bestaan en de authenticiteit van het zelf al uitvoerig hebben geprobeerd te doorgronden. Als ik dan het midden zoek tussen de beperkingen van deze thesis en mijn eigen visie en interesse hoop ik tot een antwoord te komen op de vraag wat mensen eigenlijk bedoelen met de authenticiteit van het zelf. Mijn doelstelling is om antwoord te geven op de vraag:

Wat is een authentiek zelf als modern ideaal?

Om dit doel te bereiken bespreek ik in het eerste hoofdstuk hoe Sartre dacht over het zelf vanuit het existentialisme. Hiervoor maak ik gebruik van de uitwerking van een toespraak van Sartre uit 1946 getiteld ‘*Existentialism is a humanism*’.² Vervolgens toets ik in het

¹ In deze thesis gebruik ik ‘zelf’ en ‘persoonlijke identiteit’ als synoniemen van elkaar. Het zijn synoniemen voor wat de menselijke essentie is.

² Jean-Paul Sartre, ‘Existentialism is a humanism’ in Walter Kaufman ed., *Existentialism from Dostoyevsky to Sartre* (New York 1975) 345 - 369.

tweede hoofdstuk Sartre's existentialistische theorie aan de visie van Charles Taylor. In hoofdstuk drie zal ik dit nogmaals toetsen, maar dan aan die van Jan Bransen.³ Uiteindelijk zal ik mijn eigen opvattingen toetsen aan de besproken filosofen en naar aanleiding daarvan mijn conclusie trekken.

³Charles Taylor, 'What is human agency?', in Charles Taylor ed., *Human agency and language. Philosophical papers 1* (Cambridge 1985) 15-44. Jan Bransen, 'Authenticiteit, integriteit en identiteit' in Martin van Hees, Thomas Nys, Ingrid Robeyns eds., *Basisboek ethiek* (Amsterdam 2014) 46-60.

Hoofdstuk 1: Sartre's existentialisme

God bestaat niet, dus moet de mens zelf zijn essentie bepalen. Dat beweert Jean Paul Sartre als verdediger van het atheïstisch existentialisme. Door Gods afwezigheid bestaat er geen concept van de mens; geen voorgegeven menselijke natuur. De mens bestaat. Punt. Nadat de mens zichzelf tegenkomt en de wereld ervaart kan hij zichzelf definiëren en is er sprake van een 'essentie'. Dit is Sartre's eerste principe van het existentialisme: de mens is wat hij maakt van zichzelf en niets anders. Hierdoor krijgt het existentialisme een subjectieve aard, want de mens gaat bewust de toekomst in die hij zelf kiest. Hierdoor onderscheidt de mens zich van mos en bloemkool. De mens zal alleen bestaan verkrijgen wanneer hij is wat hij zelf bedoelt te zijn.⁴

Aan de ene kant is de subjectiviteit die Sartre beschrijft de vrijheid van het individuele subject. De mens mag zelf bepalen wat hij wordt; hij is namelijk vrij om keuzes te maken. Daarom zijn mensen ook verantwoordelijk voor wie zij zijn. Ieder mens heeft zichzelf in bezit en aldus volledige verantwoordelijkheid voor zijn bestaan. De andere kant van deze subjectiviteit betekent dat een mens niet alleen keuzes maakt voor zichzelf, maar dat hij ook de verantwoordelijkheid heeft voor alle mensen. Hierdoor kan de mens de menselijke subjectiviteit niet ontstijgen. Ieder mens kiest voor zichzelf, vanuit de gedachte wie hij zou moeten zijn. Mensen proberen de juiste keuzes te maken en geen enkele keus kan beter zijn als degene die het beste is voor alle mensen, aldus Sartre. Tijdens hun bestaan vormen mensen zichzelf; het beeld waarnaar zij zich vormen zou voor alle mensen in dezelfde tijd hetzelfde moeten zijn. De mens is zelfs verplicht om keuzes te maken wanneer hij betrokken is bij een situatie. Aldus wordt er een bepaald beeld gecreëerd van hoe ieder mens graag zou willen zijn. Doordat mensen zichzelf vormgeven wordt ook de mensheid vormgegeven.⁵

Toch hebben mensen (in dezelfde tijd) niet allemaal dezelfde persoonlijke identiteit. Dit komt doordat de verantwoordelijkheid van de mens om zichzelf en de mensheid vorm te geven 'angst', 'verlating' en 'wanhoop' oproept.

⁴Sartre, 'Existentialism is a humanism', 349. Andere wensen, zoals de wens om te trouwen of om je op te geven bij een voetbalclub zijn anders. Sartre geeft aan dat deze wensen bewuste keuzes zijn die pas gemaakt worden als we zijn wie we zijn. Deze wensen kunnen echter niet beïnvloed worden omdat ze manifestaties zijn van eerdere en meer spontane beslissingen.

⁵Sartre, 'Existentialism is a humanism', 349-350, 363-365

De mens is angstig omdat hij niet kan ontsnappen aan het idee van de totale verantwoordelijkheid tegenover zichzelf en de mensheid. De keuzes van de mens treffen namelijk niet alleen hem; hij is de wetgever voor de mensheid. Het is een misvatting van sommigen dat individuele daden alleen henzelf treffen; deze mensen houden zichzelf alleen maar voor de gek. Door deze zelf-deceptie negeren zij de universele waarde van hun verantwoordelijkheid, met gewetensproblemen als gevolg. Er zal nooit bewijs kunnen worden gevonden of iemands keuzes de juiste blijken voor de mensheid; want ieder mens bepaalt zelf wat hij goed of kwaad acht. Al het handelen van de mens zou daarom moeten worden gezien als voorbeeld van hoe de mensheid zou moeten handelen. Het is alsof de hele mensheid naar je kijkt om te zien hoe zij moet handelen. Door zich af te vragen of een mens het recht heeft om te handelen als voorbeeld van hoe de mensheid zichzelf zou moeten reguleren, komt de mens uit voor de angst een keuze te moeten maken. De angst herinnert mensen eraan dat er meerdere mogelijkheden met gevolgen zijn en door het maken van een keuze krijgt deze waarde.⁶

Met 'verlating' wordt bedoeld dat God niet bestaat en wat de consequenties zijn van zijn afwezigheid. Toch komen moraal, maatschappij en een wereld met wetten daardoor niet in gevaar, beweert Sartre; er zullen altijd 'a priori' waarden bestaan ondanks de afwezigheid van God. Het startpunt van de zoektocht naar deze 'a priori' waarden ligt bij de verlaten mens. Deze verlaten mens kan nergens binnen of buiten zichzelf steun vinden en hij is daarom alleen. De mens is veroordeeld tot de vrijheid, heeft geen excuus voor zijn eigen handelen. De mens heeft zichzelf niet gecreëerd, maar is wel vrij en daarom verantwoordelijk voor alles wat hij doet.⁷

De mens is zelf verantwoordelijk voor zijn passie en interpretatie van tekens, dus kan hij zich daar niet achter verschuilen. Dit is noodzakelijk om 'wanhoop' uit te leggen als reactie op de verantwoordelijkheid van de mens. Er is geen vooraf bepaalde toekomst; ieder mens is een *tabula rasa*.⁸ Mensen gebruiken vaak hun gevoel als argument om te handelen. Omdat zij dat gevoel pas achteraf verkrijgen, kunnen zij dit gevoel niet gebruiken als argument vooraf. Anders zouden mensen in een vicieuze cirkel komen.⁹ Een simpel voorbeeld: iemand zou €100.000,- over hebben om zijn moeder te redden. Alleen als die

⁶Sartre, 'Existentialism is a humanism', 351-352.

⁷Sartre, 'Existentialism is a humanism', 352-353.

⁸Sartre, 'Existentialism is a humanism', 353-354.

⁹Sartre, 'Existentialism is a humanism', 355.

persoon dit daadwerkelijk doet, bewijst dit zijn gevoel voor zijn moeder. Sartre benadrukt dat de verlaten mens in zijn vrijheid (om te kiezen en zichzelf uit te vinden) zelf de gehele verantwoordelijkheid heeft om te beslissen over zijn bestaan. De mens moet handelen zonder hoop en puur kijken naar wat binnen de eigen mogelijkheden ligt.¹⁰

Mensen staan er gelukkig niet moederziel alleen voor om de mensheid en zichzelf vorm te geven. Zij kunnen namelijk rekenen op de eenheid of gemeenschap waar zij onderdeel van zijn, bijvoorbeeld dat een trein op tijd gaat of dat na iemands overlijden wordt gezorgd voor de begrafenis en het overnemen van diens taken. Mits andere mensen dezelfde interesse en verplichting voelen als de persoon in kwestie. Omdat er geen menselijke goede aard of een alom aanwezige interesse in het welzijn van de maatschappij is, kan de mens niet vertrouwen op mensen buiten zijn eigen gemeenschap. Sartre weet dan ook niet of de Russische Revolutie zal slagen of dat zijn werk na zijn dood wordt overgenomen, want ieder mens is vrij en bepaalt zijn eigen interesses.¹¹

Hoewel je niet weet wat jouw handelingen teweeg brengen in de toekomst, is het niet nodig jezelf terug te trekken uit de wereld. De mens wordt geacht zichzelf te binden aan zijn ideeën en interesses en deze uit te voeren. Zoals Sartre ook bij zijn bespreking van de 'wanhoop' zegt: Je hoeft geen hoop te hebben om aan het werk te gaan. Je zal er nooit zeker van zijn of jouw sociale ideaal gerealiseerd wordt, maar alles wat je kan doen om dat ideaal te bewerkstelligen moet je doen. Meer kan er niet van een mens worden verwacht. Je kan alleen rekenen op jezelf en je eigen acties.¹²

De mens is wat hij wil zijn: de som van al zijn handelingen. Teleurstelling in het leven kan alleen wanneer iemand dit wijt aan de omstandigheden. Dromen, verwachtingen en hoop werken daarom alleen maar averechts, omdat ze een onecht beeld van iemand schetsen; ze definiëren hem negatief. De enige realiteit is dat een mens zichzelf in het leven uitlegt; hij maakt zijn eigen portret of autobiografie, zijn eigen essentie. Een lafaard is een lafaard, omdat hij zichzelf door zijn daden zo heeft bepaald. Door een reeks romantische acties is iemand een romanticus. Er bestaat niet zoiets als een laf of een romantisch karakter. Daarmee verdwijnt de mogelijkheid dat een lafaard kan zeggen dat hij zo is geboren en zijn eigen gedrag goedkeurt. Een existentialist zou zeggen dat een lafaard

¹⁰Sartre, 'Existentialism is a humanism', 356-357.

¹¹Sartre, 'Existentialism is a humanism', 357-358.

¹²Sartre, 'Existentialism is a humanism', 358.

zichzelf laf maakt en een romanticus zichzelf romantisch maakt. Het is voor alle personen mogelijk hun dadenreeks te veranderen en aldus hun eigen bestaan te veranderen.¹³ Hierdoor blijft de persoonlijke identiteit altijd in beweging.

De existentialisten, beweert Sartre, zijn optimistisch wanneer zij uitgaan van de mens die zichzelf definieert. Althans, wanneer de mens zich bewust is van het feit dat zijn eigen daden zijn bestaan bepalen. De kritiek dat het existentialisme daarom te subjectief is, berust op een misvatting, aldus Sartre. De subjectiviteit van het individu is dan wel het uitgangspunt van de existentialist, maar dit komt omdat existentialisten hun leer stoelen op de waarheid en niet op een losse verzameling van theorieën. Descartes' *Cogito ergo sum* leidt tot het besef dat alle theorieën beginnen in en bij de mens. Theorieën die hierbuiten ontstaan kunnen alleen gestoeld zijn op aannames en mogelijkheden. Om aannames te maken moet er eerst een fundament zijn van absolute waarheid. Ieder mens heeft zo'n absolute waarheid in het onmiddellijke gevoel van zijn zelf.¹⁴

Volgens Sartre is het doel van de mens om een samenhangend geheel van waarden te creëren dat zich onderscheidt van de materiële wereld. De existentialistische subjectiviteit is niet alleen betrokken op het individu, want in het 'cogito' wordt niet alleen het eigen zelf ontdekt, maar ook dat van anderen. Wanneer mensen hun eigen zelf ontdekken, moeten zij erkennen dat zij dat mede door de aanwezigheid van anderen zijn. Mensen kunnen geen waarheid over zichzelf verkrijgen zonder dat anderen hen als mens (h)erkennen. Volgens Sartre is het duidelijk dat mensen leven in een wereld van intersubjectiviteit, waar de mens bepaalt wat hij én anderen zijn.¹⁵

Samenvattend: Sartre gaat uit van een existentialistisch humanisme. God bestaat niet en hierdoor ervaart de mens 'angst', 'verlating' en 'wanhoop'. Volgens Sartre is dit echter een hoopvolle situatie, want de mens is een tabula rasa en heeft radicale keuzevrijheid. De mens kiest en handelt voor zichzelf en de mensheid hoewel hij niet weet of mensen na hem dit zullen overnemen. Vanuit de menselijke 'cogito' vormt de mens zijn eigen essentie, zijn eigen persoonlijke identiteit.

¹³Sartre, 'Existentialism is a humanism', 358-360.

¹⁴Sartre, 'Existentialism is a humanism', 360-361.

¹⁵Sartre, 'Existentialism is a humanism', 361.

Taylor is het met Sartre eens dat de mens zijn eigen persoonlijke identiteit vormgeeft, maar volgens hem vindt vormgeving plaats in de sterke evaluaties die uit verlangens voortkomen. Daarover gaat het volgende hoofdstuk.

Hoofdstuk 2: De sterk evaluerende Taylor

Charles Taylor start de zoektocht naar het zelf bij tweede orde verlangens. Het zelf, een verantwoordelijk mens, onderscheidt zich van de intelligentere dieren door op tweede orde niveau verlangens te evalueren. Er is een verschil tussen verlangens van de eerste orde en tweede orde. Mensen kunnen door tweede orde evaluaties eerste orde verlangens als wenselijk of onwenselijk bestempelen. Deze reflectieve zelf-evaluatie is van wezenlijk belang om de mens te definiëren meent Taylor.¹⁶

Taylor ziet twee vormen om verlangens te evalueren. Zwakke evaluatie, waarbij het gaat om de uitkomst, en sterke evaluatie, waarbij het gaat om de kwaliteit van menselijke motivatie. In sterke evaluatie classificeren mensen hun verlangens in categorieën, zodanig dat de verlangens horen bij bepaalde levenswijzen. Bijvoorbeeld heldhaftig of laf, goddelijk of menselijk, wreed of barmhartig. Sterke evaluatie richt zich dus op de kwalitatieve waarde van verlangens.¹⁷

Taylor vindt dat sterke evaluatie essentieel is voor het begrijpen van het menselijk subject en van verantwoordelijkheid en stelt hier twee voorwaarden aan. Allereerst is er bij sterke evaluatie altijd sprake van een evaluatieve term zoals goed, oppervlakkig, nobel. Het tweede criterium is dat een verlangen op waarde geëvalueerd wordt los van mogelijke onverenigbaarheid met andere verlangens. In zwakke evaluatie wordt een keuze gemaakt omdat het ene toevallig onverenigbaar is met het andere. Bij sterke evaluatie kunnen bepaalde verlangens worden geschuwd, niet omdat ze onverenigbaar zijn met een ander verlangen, maar omdat het volgen van dat verlangen niet past bij de levenswijze van die persoon.¹⁸ Net als Sartre meent Taylor dat een mens ernaar moet streven om de persoon te worden die hij wil zijn en hiervoor bepaalde keuzes moet maken.

Om verlangens te kunnen beschrijven heeft de sterke evaluator evaluatieve verschillen nodig. Hierdoor kunnen mensen aangeven wat het verlangen waard is bij een gewild alternatief. De levenswijze die ik heb gekozen is betrokken op bepaalde waarden en deze zouden niet vatbaar moeten zijn voor toevalligheden bij het maken van mijn keuzes.

¹⁶ Charles Taylor, 'What is human agency?', in Charles Taylor ed., *Human agency and language. Philosophical papers 1* (Cambridge 1985) 15-44, 15-16. Taylor verwijst hier naar Harry Frankfurt. Zie: Harry Frankfurt, 'Freedom of the will and the concept of a person', *Journal of Philosophy* 67:1 (Columbia 1971), 5-20.

¹⁷ Taylor, 'What is human agency?', 16-18, 28.

¹⁸ Taylor, 'What is human agency?', 18-19.

Sartre meende dat iemands handelingen zijn zelf bepalen, maar bij Taylor is dit andersom: een mens kiest een levenswijze en past zijn keuzes daarop aan. Het is dus mogelijk dat een sterke evaluatie van verlangens ingaat tegen het meest dringende verlangen. Het is zelfs een noodzakelijke rol van de evaluatie dat mensen het hogere verlangen verkiezen boven hetgeen het zwaarst drukt.¹⁹

De sterke evaluator onderzoekt dus de verschillende zijnsmodi voor zijn persoon. Motivaties en verlangens tellen zo mee in de deugd van het soort leven en de persoon die iemand wenst te zijn.²⁰ Sterk evalueren geeft niet alleen de voorkeuren van iemand aan, maar ook de kwaliteit van het leven en het soort mens dat men wil zijn. Zou dit een eerste stap zijn naar authenticiteit van het zelf als modern ideaal?

Een oppervlakkige persoon vindt alleen belangrijk hoe hij overkomt. Hij geeft niets om wat, volgens anderen, de echt belangrijke kwesties van het leven zijn. De contrastieve evaluatieve taal van de sterke evaluator biedt de mogelijkheid tot een pluraliteit van visies. Niet noodzakelijk over wat beter of slechter is; dit kunnen twee evenwaardige visies zijn: een gestructureerd leven leiden of avontuurlijk rondreizen bijvoorbeeld. Maar de ene onverenigbare karakterisering vertelt tegelijk een onaantrekkelijk verhaal over de andere. Door reflectie over een dergelijke keuze kunnen mensen meegesleurd worden in een strijd van zelfinterpretatie. Op zo'n moment moeten zij kijken welke van deze karakterisering meer waar, meer authentiek en het minst illusoir zijn, wat leidt tot een verandering in de betekenis van dingen. Door deze nieuwe betekenis(sen) wordt ook de onverenigbaarheid van karakterisering opgelost, want de ene karakterisering blijkt dan meer waardevol dan de andere.²¹

Hieruit ontstaan menselijke waarden; eigen creaties die voortkomen uit menselijke evaluaties. Deze waarden berusten op het naleven en omarmen ervan door de mensen zelf. Sartre betoogt dat waarden uit radicale keuzevrijheid voort komen, want mensen kiezen ervoor bepaalde waarden te omarmen. Als het een keuze is voor de waarden die mensen omarmen, dan is er sprake van radicale keuze. Taylor gaat hier echter tegenin door te zeggen dat mensen verantwoordelijkheid hebben voor hun waarden, want deze waarden komen voort uit hun eigen evaluaties die later worden omarmd.²²

¹⁹ Taylor, 'What is human agency?', 19-21, 28.

²⁰ Taylor, 'What is human agency?', 25.

²¹ Taylor, 'What is human agency?', 26-27.

²² Taylor, 'What is human agency?', 29.

Taylor meent, in tegenstelling tot Sartre, dat morele dilemma's onmogelijk zouden zijn bij radicale keuze. Hij grijpt terug op een voorbeeld van Sartre waarin een jongen een moreel dilemma heeft: zijn doodzieke moeder helpen of gaan vechten voor zijn vaderland. De opties zijn aan elkaar gewaagd, dus is er sprake van een dilemma, aldus Sartre. Maar door het radicaal kiezen voor een van de twee verdwijnt keuze in non-keuze en verdwijnt dus ook het dilemma, aldus Taylor. Ik neem gewoon het ene of het andere, mijn keuze is radicaal vrij. Wanneer de jongen moet kiezen tussen zijn zieke moeder en een vakantie op de Bahama's, dan is er wel superioriteit te zien in zijn opties en zou zijn keuze simpel moeten zijn. Taylor laat zien dat morele dilemma's echter niet bestaan bij radicale keuzevrijheid, want zelfs bij dit laatste voorbeeld zou er volgens de opvatting van radicale keuzevrijheid geen superioriteit zijn.²³

Elke onderbouwing van de radicale keuze is een ondermijning daarvan, zegt Taylor. 'Mijn moeder verdient het' is geen argument, want dan wordt er een moreel uitgangspunt ingenomen terwijl de keuze radicaal vrij zou moeten zijn volgens Sartre. Dus wordt het een kwestie van simpel afwegen van de opties, waardoor er geen sprake meer is van sterke evaluatie. Het is voor Taylor dan ook onduidelijk op basis waarvan mensen keuzes maken met Sartre's radicale keuzevrijheid. Is het nog wel een keuze als een persoon geen enkel gevoel of voorkeur heeft voor een van de opties? Taylor lijkt het onwaarschijnlijk dat iemand iets kiest alleen omdat hij nu eenmaal moet kiezen, zoals Sartre wel beweert. Een keuze gemaakt zonder enige relatie met de aantrekkelijkheid van de alternatieven is dan ook niet te zien als een keuze meent Taylor. Het is onmogelijk en paradoxaal om radicale keuzevrijheid in stand te houden naast de sterke evaluatie. Dit is waar Taylor Sartre onderuit haalt.²⁴

De sterke evaluaties bepalen wat voor persoon mensen willen zijn en zijn daarom verbonden met de persoonlijke identiteit. De identiteit van iemand wordt volgens Taylor bepaald door zijn fundamentele evaluaties. Dingen als fysieke eigenschappen, afkomst, beroep en capaciteiten bepalen menselijke identiteit niet, zij geven deze alleen vorm mits zij geaccepteerd worden. Een voorbeeld hiervan is iemand die gelooft dat de morele kwaliteiten van mensen vooral worden gevoed door opvoeding. Als zo iemand zijn opvoeding de rug toe keert staat dat gelijk aan de rug keren naar zichzelf. Als hij de sterke

²³ Taylor, 'What is human agency?', 30-31.

²⁴ Taylor, 'What is human agency?', 31-32.

evaluaties verwerpt als onderdeel van hemzelf, verwerpt hij zichzelf en is hij niet in staat tot volledig authentieke evaluaties. Als de sterke evaluaties niet uit de mens zelf komen is er geen sprake van authenticiteit in zijn evaluaties.²⁵

Iemands persoonlijke identiteit wordt bepaald door evaluaties die onafscheidelijk zijn van hemzelf. Het bestaan als personen is dus onmogelijk buiten de horizon van fundamentele evaluaties. Als mensen door marteling of brainwashing hun overtuigingen opgeven, zouden zij verwoest zijn en niet meer in staat te weten waar zij voor staan en welke betekenis dingen voor hen hebben. Mensen zouden verdwijnen exact vanwege die dingen die hen als mens definiëren. Een essentieel deel van waaruit mensen de betekenis van dingen bepalen en evalueren zou zijn vernietigd; er is dan sprake van een inauthentieke verwerping waardoor mensen het vermogen verliezen nog authentieke evaluaties te maken.²⁶

Persoonlijke identiteit verwijst mensen, volgens Taylor, naar fundamentele evaluaties die de strikt noodzakelijke fundering vormen van waaruit mensen zich als persoon definiëren en evalueren. Daarom spreken we van een 'identiteitscrisis' als iemand niet meer weet wie hij of zij als persoon is. Een mens beslist en neemt actie op basis van deze fundamentele evaluaties. Daarom is wederom de radicale keuze onmogelijk, want radicale keuze zou betekenen dat mensen geen fundament van evaluaties hebben. De belofte van radicale keuze zou het subject totale zelfcontrole moeten geven, maar betekent in feite een totaal verlies van het zelf. Gek genoeg spreekt Sartre ook over een soort fundament van evaluaties wanneer hij het heeft over een samenhangend geheel van waarden opgebouwd vanuit de enige waarheid van het 'cogito'.²⁷

Taylor meent dat fundamentele evaluaties niet gekozen zijn, maar een articulatie van het gevoel voor wat hoger, superieur, waardevoller is. Een gevoel dat net als de menselijke natuur volgens Sartre niet zou bestaan. Als articulaties vallen de fundamentele evaluaties onder de menselijke verantwoordelijkheid beweert Taylor. Een articulatie is een bepaalde manier om vorm te geven aan datgene wat mensen verlangen of belangrijk vinden.²⁸ Opvallend is, dat hoewel Sartre en Taylor beiden een tegengesteld standpunt innemen, zij

²⁵ Taylor, 'What is human agency?', 34.

²⁶ Taylor, 'What is human agency?', 34-35.

²⁷ Taylor, 'What is human agency?', 35.

²⁸ Taylor, 'What is human agency?', 35-36. De verantwoordelijkheid van een mens voor zijn articulaties kan volgens Taylor echter wel erg worden verzwakt omdat mensen kunnen zijn beschadigd door ernstige vroegere ervaringen. (39)

beiden vinden dat de mens verantwoordelijk is, respectievelijk voor zijn keuzes en zijn articulaties.

Mensen zien zichzelf verantwoordelijk voor hun evaluaties omdat zij door nieuwe inzichten soms zichzelf en hun ervaringen veranderen. Volgens Taylor zijn de fundamentele evaluaties door het diepe karakter van het zelf articulaties van inzichten die vaak slechts gedeeltelijk, ondoorzichtig of onzeker zijn. De evaluaties zijn nog meer open voor hertoetsing wanneer mensen er achter komen dat de inzichten waarop de evaluaties zijn gestoeld verstoord zijn door imperfecties van hun karakter. Door deze twee redenen is er altijd ruimte voor revaluatie. Dit houdt in, zegt Taylor, dat de mens in de moderne zin, direct verantwoordelijk is voor zijn (fundamentele) evaluaties.²⁹ Het geeft ook aan dat de mens zich voortdurend ontwikkelt, bij Taylor door middel van nieuwe evaluaties en bij Sartre door te kiezen voor andere handelingen.

Een revaluatie van de fundamentele evaluaties is radicaal, want geen enkele evaluatie is vrij is van revisie. Voor mensen die al articulaties hebben is het van fundamenteel belang dat zij een bepaalde levenswijze hoger achten dan een andere of streven naar een bepaald doel; een radicale revaluatie kan dit allemaal in twijfel trekken.³⁰

Taylor geeft hierbij het extreme voorbeeld van utilitaristen die alle kwesties afhandelen door berekeningen. Door zich af te vragen of hij dit standpunt in wil nemen kijkt een mens naar zijn meest fundamentele formuleringen en articulaties vanuit een open standpunt en is hij bereid elke categorische wijziging te accepteren, hoe radicaal deze ook mag zijn. Deze open houding is lastig en vereist discipline en tijd. Doordat de vorm van radicale revaluatie dieper en totaal is in de zin waarin andere evaluaties dat niet zijn is er geen maatstaf of kader waarin deze kan worden uitgevoerd. Wat hiervan de plaats inneemt is de menselijke diepste rudimentaire zin van wat belangrijk is om uiteindelijk tot nieuwe helderheid te komen³¹ Dit gaat direct in tegen Sartre die zeer duidelijk is in het verwerpen van iedere vorm van een menselijke natuur, volgens hem kan er geen rudimentaire zin van wat belangrijk is bestaan.

Taylor geeft aan dat fundamentele revaluatie lastig is voor een mens: het is lastig om er op te concentreren, er is de pijn van onzekerheid, maar ook verstoringen en

²⁹ Taylor, 'What is human agency?', 39.

³⁰ Taylor, 'What is human agency?', 40.

³¹ Taylor, 'What is human agency?', 41.

verdrukkingen kunnen mensen doen afzien van deze ontdekkingstocht. Hierdoor kunnen mensen zich zelfs verzetten tegen verandering wanneer zij zichzelf onderzoeken. Het is een persoonlijke reflectie op het totale zelf en zijn meest fundamentele kwesties. Wat uit de radicale evaluatie komt is een 'zelfbesluit' in sterke zin, want het zelf stond ter discussie. Het gaat om de definitie van de rudimentaire evaluaties, waarvan een mens voelt dat ze essentieel zijn voor zijn persoonlijke identiteit. Door deze zelfresolutie kunnen mensen zichzelf verantwoordelijk noemen voor iets wat zij doen, wanneer zij het doen. En omdat het binnen de menselijke grenzen altijd aan mensen zelf is om iets te doen of niet, zijn zij ook nog verantwoordelijk voor zichzelf op een andere manier, namelijk voor hun besluit om zich zelf al dan niet radicaal te evalueren.³²

Samenvattend: In tegenstelling tot Sartre's visie kan de mens bouwen op bepaalde menselijke waarden, die volgens Taylor voortkomen uit sterke evaluaties. Deze sterke evaluaties leggen de basis voor het vormen van de persoonlijke identiteit, en hiervoor zijn mensen zelf verantwoordelijk. Er is geen radicale keuzevrijheid zoals Sartre betoogt, maar mensen kiezen zelf hun levenswijze of zijnsmodus, dus wie zij als mens willen zijn. Daardoor kunnen verlangens, motivaties en evaluaties veranderen. Hieruit ontstaan waarden, die pas daadwerkelijk iemands waarden zijn wanneer men er naar handelt. Fundamentele evaluaties die hieruit voortkomen bepalen de persoonlijke identiteit en zijn articulaties van wat superieur is; een soort menselijke natuur waarvan Sartre het bestaan ontkent. De fundamentele evaluaties zijn echter onderhevig aan verandering door nieuwe inzichten en daarom lastig te articuleren. Dit komt overeen met Sartre die meent dat de mens door het telkens opnieuw kiezen voor bepaalde handelingen zijn persoonlijke identiteit voortdurend aanpast. Een radicale revaluatie van fundamentele evaluaties is lastig, maar kan zorgen voor een sterker zelfbesluit.

Mensen verhouden zich tot hun persoonlijke identiteit middels handelingen volgens Sartre, en volgens Taylor aan de hand van sterke evaluaties. Ook Bransen is van mening dat mensen het vermogen hebben om zich tot zichzelf te verhouden. Hij noemt dit de menselijke reflexiviteit.

³² Taylor, 'What is human agency?', 42. Taylor gebruikt zelf het woord 'self-resolution', wat ik heb vertaald naar 'zelfbesluit'

Hoofdstuk 3: Bransen over authenticiteit

Bransen bespreekt het onderwerp reflexiviteit: de menselijke mogelijkheid om zich, zelfbewust, te verhouden tot het eigen gedrag en denken. Hij sluit hiermee aan bij Sartre en Taylor die ook beiden geloven dat de mens zichzelf vormgeeft, zij het op een andere manier. Tegenwoordig, meent Bransen, zou die reflexiviteit met social media alleen maar moeilijker zijn, omdat die doet denken dat het imago bedoeld is voor anderen. Mensen kunnen zichzelf via social media verkopen als een soort van 'personal branding'. Imago is namelijk, bewust gepland of onbewust overkomen, al lang bekend voordat een persoon zelf op het toneel komt. Maar niets is minder waar volgens Bransen: het imago van een persoon is veeleer een spiegel voor het zelf.³³

Als het gaat om imagomanagement lijkt het alsof er geen sprake is van authenticiteit, want je creëert je imago in plaats van jezelf te zijn. Daarom herdefinieert Bransen deze waarde: *"Een authentiek mens houdt zijn eigen leven ferm in eigen hand en trekt zich niets aan van wat anderen van hem denken."* Hiervoor zijn drie kwesties van belang: het idee van een wezenlijk, oorspronkelijk zelf; zelfbepalende vrijheid; en het waardenlandschap.³⁴

Een wezenlijk, oorspronkelijk zelf zou inhouden dat er voor het bestaan al een essentie bestaat die mensen gedurende hun leven moeten vervullen, een soort lot dus. Mensen die bezig zijn met imagomanagement zouden zich anders voor kunnen doen, dan hun essentie. Dan zou zo'n authentiek zelf echter wel moeten bestaan. Dit betekent dat je eerst moet uitzoeken wat je authentieke zelf is voordat je echt kan beginnen met leven. Dat is volgens Bransen een misvatting. De menselijke reflexiviteit is sterk aanwezig in menselijk doen en laten. Niet alleen doordat mensen handelen voor een algemeen, anoniem publiek, maar vooral omdat mensen hun eigen publiek zijn. Mensen bedenken tijdens hun handelen hoe zij zichzelf middels dat handelen kunnen uitleggen, net als bij Sartre. Gedrag is dus een kwestie van jezelf aan jezelf uitleggen. Mensen constitueren zichzelf op deze manier. In wat mensen doen creëren zij een beeld van zichzelf waarmee zij zichzelf kunnen vereenzelvigen. Mensen zien als het ware iemand die handelt zoals zij zelf in diezelfde situatie zouden handelen. Dit sluit deels aan bij Taylors idee dat een mens een keuze moet maken over hoe

³³ Bransen, 'Authenticiteit, integriteit en identiteit', 46-47.

³⁴ Bransen, 'Authenticiteit, integriteit en identiteit', 48.

hij wil leven, een keuze voor een zijnsmodus. Het bestaan gaat volgens alle drie vooraf aan de essentie.³⁵

Dit leidt tot de tweede kwestie: de zelfbepalende vrijheid die ontstaat door de verantwoordelijkheid die mensen dragen om zelf te bepalen wie zij zijn. Verlangens bepalen de keuzes die mensen maken, maar niet alle verlangens zijn kenmerkend voor wie mensen zijn. Bransen beweert dat wanneer er een conflict ontstaat tussen menselijke verlangens duidelijk wordt wat mensen echt, authentiek, willen.³⁶ Dit conflict zou niet kunnen bestaan bij Sartre's radicale keuzevrijheid, maar is essentieel voor Taylors sterke evaluaties die door tweede orde verlangens uiteindelijk leiden tot de fundamentele evaluaties die de essentie vormen van een mens. Zowel Bransen als Taylor geloven niet dat radicale onafhankelijkheid leidt tot authenticiteit, maar dat er een individu altijd gesitueerd is in een sociale en normatieve omgeving.³⁷

Bransen noemt deze sociale en normatieve omgeving het waardenlandschap, de derde kwestie. Wanneer mensen authenticiteit belangrijk vinden zouden zij volgens Bransen onverschillig moeten zijn voor wat anderen van hen vinden. Net als Taylor meent Bransen dat authenticiteit niet gaat over mensen die zich afvragen wat anderen van hen vinden. De vraag wat mensen van zichzelf denken is overigens wel interessant. Sartre kan niet uitleggen waarom de ene keuze makkelijker is dan de andere, omdat volgens hem alle keuzes voortkomen uit radicale zelfbepalende vrijheid. Bransen kan dit wel. Wanneer een keuze lastig te maken is, betekent die worsteling in de sterke evaluatie dat de waarden die centraal staan belangrijk zijn, waarmee Bransen aansluit bij Taylor. Dus, zegt Bransen, laat een (moreel) dilemma zien welke waarden belangrijk worden geacht. Mensen willen zich uiteindelijk door deze belangrijke waarden laten leiden.³⁸

Bransen is van mening dat authenticiteit het maken van (simpele) keuzes overstijgt en daarmee op een gevoelsvlak komt: recht doen aan wat waardevol blijkt in dilemma's. Hierdoor ontstaat er uiteindelijk een betekenishorizon, "een *overstijgend waardenkader waarbinnen dingen en daden iets te betekenen hebben*". De betekenishorizon lijkt op de fundamentele evaluaties van Taylor, omdat deze ook voortkomen uit de sterke evaluaties die laten zien welke waarden belangrijk worden gevonden. De betekenishorizon doet dienst

³⁵ Bransen, 'Authenticiteit, integriteit en identiteit', 50, 57.

³⁶ Bransen, 'Authenticiteit, integriteit en identiteit', 51.

³⁷ Bransen, 'Authenticiteit, integriteit en identiteit', 52.

³⁸ Bransen, 'Authenticiteit, integriteit en identiteit', 52-53.

als een leidraad in het maken van keuzes waardoor de ene keuze wel zorgt voor een dilemma en de andere niet. De uiteindelijke keuze is minder belangrijk dan het feit dat er sprake was van een dilemma.³⁹ Authenticiteit als waarde zelf kan ook voorkomen op de betekenishorizon. Als mensen zich druk maken over hun imago, betekent dit dat zij authenticiteit belangrijk vinden. Authentiek zijn is dus niet zo absoluut vrij en oorspronkelijk zoals Sartre het definieerde.⁴⁰

De keuzes die mensen maken aan de hand van hun betekenishorizon bepalen uiteindelijk wie zij zijn als authentiek persoon. Door social media zien mensen hun virtuele imago eerder los van zichzelf, waardoor er gemakkelijker over imagomanagement wordt gepraat. Dit is echter een denkfout. Bransen geeft aan dat het verschil tussen het imago en het zelf ondraaglijk is en dat dit het bestaan als persoon aantast. Het imago is namelijk een articulatie van de persoonlijke identiteit en juist datgene waarmee mensen zich identificeren en kunnen verhouden tot hun eigen handelen. Om als handelend persoon te bestaan is het noodzakelijk jezelf deze praktische identiteit in zijn geheel toe te eigenen; zoals Bransen het zegt: *“Imagomanagement is hét project van ons leven.”*⁴¹

Door de menselijke reflexiviteit, de mogelijkheid zich door zijn gedrag aan zichzelf uit te leggen, wordt imagomanagement een vorm van zelfconstitutie. Mensen creëren een persoonlijke identiteit en houden die in stand; mensen gedragen zich op een bepaalde manier omdat zij daar zelf achter staan. Mensen erkennen dat hun essentie, hun zelf, de moeite waard is. Om ervoor te zorgen dat het voor henzelf overzichtelijk blijft hebben mensen principes.⁴² Hiermee kunnen mensen uitleggen waarom zij op een bepaald moment op een bepaalde manier hebben gehandeld. Deze principes zijn vaak erg concreet en vallen op hun beurt onder abstractere principes met uiteindelijk de redelijkheid als hoogste oordeelsvermogen.⁴³

Samenvattend: Door de menselijke reflexiviteit kunnen mensen zich verhouden tot hun eigen gedrag, hier zijn Bransen, Taylor en Sartre het met elkaar eens. Ze kunnen zichzelf constitueren tot personen door het eigen gedrag en handelen te bekrachtigen en zo

³⁹ Bransen, 'Authenticiteit, integriteit en identiteit', 52-53.

⁴⁰ Bransen, 'Authenticiteit, integriteit en identiteit', 53.

⁴¹ Bransen, 'Authenticiteit, integriteit en identiteit', 57.

⁴² Bransen, 'Authenticiteit, integriteit en identiteit', 58. Bransen verwijst hier naar Christine Korsgaard.

⁴³ Bransen, 'Authenticiteit, integriteit en identiteit', 58.

vormgeven aan hun wezenlijke, oorspronkelijke zelf; hun essentie. Door keuzes te maken tussen verlangens komen waarden naar boven die samen een waardenlandschap vormen dat ervoor zorgt dat de mens trouw blijft aan zichzelf. Dit wijkt af van Sartre omdat er bij radicale keuzevrijheid geen sprake is van waarden die naar boven komen bij conflicterende verlangens. Door authentiek keuzes te blijven maken ontstaat er een betekenishorizon voor ieder mens waarbinnen zaken betekenis krijgen. De betekenishorizon lijkt sterk op de fundamentele evaluaties van Taylor. De keuzes die mensen maken aan de hand van de betekenishorizon bepalen wie zij zijn als authentiek persoon. Volgens Bransen zou het imago mensen moeten helpen om zich aan zichzelf uit te leggen, zoals bij Sartre hun essentie wordt bepaald door hun handelingen. Een virtueel imago via social media dat niet aansluit bij de persoonlijke identiteit zou volgens Bransen ondraaglijk zijn. Het imago is juist datgene waarmee mensen zich horen te identificeren.

Hoofdstuk 4: Evaluerend

Sartre, Taylor als Bransen zijn het er over eens dat de existentie van de mens vooraf gaat aan de essentie. Persoonlijk sluit ik mij hier volledig bij aan. Ik geloof niet dat er een persoonlijke identiteit is voordat een mens bestaat. Bransen geeft hierbij terecht aan dat een vooraf bepaalde essentie zou betekenen dat een mens eerst moet uitzoeken wie hij is alvorens hij kan gaan leven. Zoiets zou vreemd zijn en daarom geloof ik dat de mens zelf zijn persoonlijke identiteit kan vormgeven door middel van zijn handelingen.

Deze zoektocht roept wel veel problemen op volgens Sartre. Hij meent dat mensen 'angst', 'verlating' en 'wanhoop' ervaren door hun grote verantwoordelijkheid voor zichzelf. Echter denk ik dat mensen dit minder wijten aan Gods afwezigheid dan Sartre meent. Wel denk ik dat de mens inderdaad deze emoties voelt als hij zich realiseert dat hij alleen verantwoordelijk is voor al zijn handelen en dus zijn persoonlijke identiteit. Het is uiteraard een gigantische taak om te bepalen wie je zelf bent en je handelen hierop aan te passen. Ook wanneer je, zoals Taylor schrijft, moet kiezen tussen verschillende zijnsmodi of levenswijzen en je je hier vervolgens aan moet houden. Taylor legt weliswaar meer nadruk op de sterke evaluaties, maar ook hij acht de mens volledig verantwoordelijk voor wie hij is. Evenals Bransen overigens, die net als Taylor uitgaat van de menselijke reflexiviteit. Met alle drie de heren ben ik het eens. De mens is zelf verantwoordelijk voor wie hij is, wie hij wil zijn en dus voor hoe hij handelt, evalueert en zijn imago vormt.

In tegenstelling tot Sartre geloof ik niet in de radicale keuzevrijheid. Ook Bransen en Taylor stellen die onder kritiek. Uitgaande van radicale keuze zijn morele dilemma's niet mogelijk, want radicale keuze laat dilemma's verdwijnen. Er wordt simpelweg gekozen. Terwijl juist conflicterende tweede orde verlangens, zoals Taylor uitlegt, duidelijk moeten maken wat iemand hoger acht. Door sterke evaluaties en keuzes in deze dilemma's bevestigt een mens wie hij wilt zijn.

Sartre gaat er van uit dat mensen door hun keuzes niet alleen verantwoordelijk zijn voor zichzelf, maar ook voor de vorming van de mensheid. Dit vind ik lastig. Ik ben van mening dat mensen zeker moeten denken 'wat als iedereen dit zou doen?', maar ik vraag me af of dit leidt tot verantwoordelijkheid voor de hele mensheid. Wanneer ik bijvoorbeeld na nieuwe inzichten besluit om rond de wereld te gaan reizen (vanuit radicale keuzevrijheid

of vanuit een betekenishorizon), zou dit dan ook daadwerkelijk de beste keuze zijn voor de hele mensheid? Dat lijkt me niet. Daarom denk ik niet dat mensen verantwoordelijk zijn voor de gehele mensheid. Wel denk ik dat mensen bij keuzes, evaluaties en waarden moeten nadenken over de gevolgen voor de mensheid. Mensen zijn uiteraard wel geheel verantwoordelijk voor de vorming van hun eigen persoonlijke identiteit.

De drie besproken filosofen spreken over een soort van betekenishorizon. Taylor fundamentele evaluaties en Sartre over een samenhangend geheel van waarden. De betekenishorizon is opgebouwd uit waarden die betekenis hebben voor mensen: het waardenlandschap. Net als Bransen geloof ik dat deze betekenishorizon nodig is als leidraad voor mensen om keuzes te maken. De betekenishorizon is goed verenigbaar met Taylors claim dat waarden altijd onderhevig (moeten) zijn aan veranderingen en nieuwe inzichten. Afgezien van wijzigingen kan er ook sprake zijn van verwerping van de betekenishorizon. Een inauthentieke verwerping, het verwerpen van alles waar een mens voor staat, kan leiden tot een identiteitscrisis, omdat de betekenishorizon dan is verdwenen. Hierdoor zou een mens zelf afgebroken en veroordeeld zijn om die nieuw op te bouwen. Met Taylor ben ik het eens dat een mens ervoor verantwoordelijk is of hij een radicale revaluatie van de betekenishorizon onderneemt. Hoewel ik meen dat een dergelijke herziening van de betekenishorizon alleen in uitzonderlijke situaties nodig is, geloof ik in de meerwaarde van een uitkomst van een zelfbesluit in sterke zin.

Zo'n revaluatie zou dan, volgens Taylor, ook leiden tot verandering van het zelf. De vorming van de persoonlijke identiteit ontstaat volgens Taylor wanneer een mens kiest voor een bepaalde levenswijze. Wanneer een mens dan vervolgens altijd handelt in overeenstemming met deze levenswijze kan hij worden gezien als authentiek. Dit staat haaks op Sartre's notie van een authentiek zelf. Hij gaat namelijk uit van radicale keuzevrijheid en meent dat een mens pas echt authentiek handelt wanneer hij geen reden heeft voor een keuze en zich niks aantrekt van wat anderen van zijn keuze vinden. Ik sluit me aan bij Sartre's stelling dat een authentiek persoon zich niets aan moet trekken van wat anderen vinden van een keuze. Maar net als Bransen vind ik dat authenticiteit niet zo vrij is als Sartre meent. Authenticiteit betekent mijns inziens dat er keuzes moeten worden gemaakt aan de hand van de betekenishorizon, welke overeen zou moeten komen met de levenswijze zoals geschetst door Taylor en also mijn eigen essentie telkens vormgevend zoals Sartre voorstelt.

Vóór het lezen van het artikel van Jan Bransen had ik verwacht dat imagomanagement afbreuk zou doen aan een authentiek zelf. Bransen was echter van mening dat een imago dat niet past bij iemands persoonlijke identiteit ondraaglijk is. Dit vind ik twijfelachtig. Er zijn genoeg mensen die op social media erg selectief zijn en zichzelf verkopen, maar vinden zij die situatie ondraaglijk? In sommige gevallen misschien wel, maar in veel gevallen niet; sterker nog er zijn genoeg mensen die juist een oppervlakkig front willen opbouwen. Het is interessant te zien hoe mensen, bewust of onbewust, zichzelf constitueren middels een imago, maar ik denk niet dat een (virtueel) imago een goede afspiegeling biedt van iemands persoonlijke identiteit.

Samenvattend: Sartre was een goed startpunt voor deze scriptie, maar uiteindelijk ben ik het op meerdere punten met hem oneens. De radicale keuzevrijheid is onmogelijk en daarom was Taylors toevoeging van sterke evaluaties en de radicale revaluatie noodzakelijk. Ten slotte vond ik de betekeniswaarde en reflexiviteit van Bransen van grote waarde hoewel ik zijn claim dat imagomanagement de sleutel is naar de vorming van persoonlijke identiteit te sterk vind. Bransen was een noodzakelijke toevoeging aan deze scriptie vanwege zijn inbreng en visie over de authenticiteit van het zelf.

Conclusie

In deze scriptie heb ik onderzocht wat het zelf, oftewel persoonlijke identiteit, is. Ook heb ik onderzocht welke rol authenticiteit hierin speelt. Hiervoor heb ik de theorieën besproken van Sartre, Taylor en Bransen en hier vervolgens een eigen standpunt over ingenomen.

Mijn probleemstelling was:

Wat is persoonlijke identiteit?

Persoonlijke identiteit is de eigen essentie die door de mens zelf wordt vormgegeven aan de hand van zijn keuzes, een zijnsmodus, evaluaties of imago. Eerst is er de existentie van de mens; de mens bestaat. Daarna is het aan de mens om zijn eigen essentie te bepalen. Deze essentie is het zelf; de persoonlijke identiteit. Deze persoonlijke identiteit wordt door de mens zelf vormgegeven. Volgens Sartre door radicale keuzevrijheid, volgens Taylor door een levenswijze of zijnsmodus te kiezen en volgens Bransen door de reflexiviteit en het imago van de mens. Kortom: de mens bepaalt zijn eigen persoonlijke identiteit. Dit doet hij door keuzes te maken in het leven die laten zien wie hij wil zijn.

De mens heeft de volledige verantwoordelijkheid voor zijn persoonlijke identiteit en bepaalt zelf wie hij wil zijn. Een lafaard is laf omdat hij laffe keuzes maakt en iemand wordt een romanticus, omdat hij zichzelf door zijn keuzes constitueert als romanticus. De persoonlijke identiteit kan evenwel ten allen tijde veranderen. Dit kan doordat iemand zijn levenswijze verandert na een radicale revaluatie van fundamentele waarden of simpelweg door nieuwe inzichten. Voor mij is overduidelijk dat er niet zoiets bestaat als een voorgegeven menselijke essentie, maar dat de (veranderlijke) persoonlijke identiteit wordt gevormd door de keuzes die een mens maakt.

Vervolgens heb ik als doelstelling gekozen antwoord te geven op de vraag:

Wat is een authentiek zelf als modern ideaal?

Deze vraag is lastiger te beantwoorden omdat de drie filosofen zeer uiteenlopende visies hebben. Voor Sartre is de mens het meest authentiek als hij keuzes maakt zonder dat anderen hem beïnvloeden. De mens maakt keuzes vanuit radicale keuzevrijheid en wanneer hij erin slaagt dit zo goed mogelijk uit te voeren komt hij het dichtst bij authenticiteit. Voor

hem is een authentiek zelf dan ook een persoon die kiest vanuit radicale keuzevrijheid zonder beïnvloed te worden door anderen.

Bransen meent dat de keuzevrijheid niet zo radicaal is en dat de mens gebruik maakt van een betekenishorizon. Met deze betekenishorizon als leidraad kan de mens bij zijn gevoel en waarden blijven waardoor hij authenticiteit zal benaderen. Daarbij kan een mens ook authenticiteit zelf als waarde op de betekenishorizon hebben. Dan zou iemand zich druk kunnen maken wanneer zijn imago niet overeen komt met zijn persoonlijke identiteit, omdat hij zo niet authentiek zal overkomen. Voor Bransen is een persoon authentiek als hij handelt naar zijn gevoel en waarden van de betekenishorizon, maar het kan ook iemand zijn die zich druk maakt om zijn imago.

Ten slotte is er Taylor die uitgaat van fundamentele evaluaties die, ondanks dat zij moeilijk te articuleren zijn, de persoonlijke identiteit van een mens onderbouwen. De persoonlijke identiteit wordt volgens Taylor door de mens zelf gekozen door te kiezen voor een levenswijze, die wordt onderbouwd door de fundamentele evaluaties. Door keuzes te maken en te handelen in lijn met de gekozen zijnsmodus is een mens authentiek. Voor Taylor is een authentiek zelf dus iemand die handelt naar de gekozen levenswijze en zich op die manier houdt aan zijn fundamentele evaluaties.

Een authentiek zelf als modern ideaal is voor mij de betekenishorizon in combinatie met de gekozen levenswijze. Ik ben het met Sartre deels eens dat een mens zelf tot op grote hoogte, dus niet radicaal, keuzevrijheid heeft. Een mens bouwt gedurende zijn leven een betekenishorizon op, maar kan wel kiezen om iets af te wijken van zijn gevoel en waarden door een bepaalde levenswijze te kiezen zoals Taylor meent. Als een mens aan de hand van deze betekenishorizon en levenswijze keuzes maakt, is hij authentiek. Het authentiek zelf als modern ideaal wordt gerealiseerd wanneer de mens geheel handelt in lijn met zijn betekenishorizon en levenswijze.

Bronnenlijst

Bransen, Jan, 'Authenticiteit, integriteit en identiteit' in Martin van Hees, Thomas Nys, Ingrid Robeyns eds., *Basisboek ethiek* (Amsterdam 2014), 46-60.

Frankfurt, Harry, 'Freedom of the will and the concept of a person', *Journal of Philosophy* 67:1 (Columbia 1971), 5-20.

Sartre, Jean-Paul, 'Existentialism is a humanism' in Walter Kaufman ed., *Existentialism from Dostoyevsky to Sartre* (New York 1975), 345 - 369.

Taylor, Charles, 'What is human agency?', in Charles Taylor ed., *Human agency and language. Philosophical papers 1* (Cambridge 1985), 15-44.